

Τυποποίηση της απόδοσης επιστημονικών όρων στη Νέα Ελληνική: η περίπτωση της Παλαιοντολογίας

Διονύσης Μερτύρης

ΚΕΝΔΙ-ΙΛΝΕ, Ακαδημία Αθηνών

PALEONTOLOGY ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

4.000 εκ.

290 εκ.

186 εκ.

66 εκ.

PRECAMBRIAN
ΠΡΟΚΑΜΒΡΙΑ

PALEOZOIC
ΠΑΛΑΙΟΖΩΙΚΗ

MESOZOIC
ΜΕΣΟΖΩΙΚΗ

CENOZOIC
ΚΑΙΝΟΖΩΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- ▶ Κατά κύριο λόγο, η επιστημονική ορολογία αποτελεί εξειδικευμένο και χαμηλής συχνότητας λεξιλόγιο του οποίου ο σχηματισμός και η ενασχόληση με αυτό αφορά ένα περιορισμένο τμήμα της γλωσσικής κοινότητας.
- ▶ Ωστόσο, η σημασία της είναι μεγάλη για πολλούς λόγους, ιδιαίτερα ως προς την απόδοση, προσαρμογή και μεταγραφή επιστημονικών όρων στη Νέα Ελληνική (ΝΕ).

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Μεγάλος αριθμός ελληνογενών επιστημονικών όρων > ανάγκη της όσο το δυνατόν καλύτερης απόδοσης ή μεταγραφής τους στην ελληνική, κάτι που μοιάζει, αλλά δεν είναι πάντοτε εύκολο.
2. Κοινωνιογλωσσική/κοινωνική σημασία της απόδοσης όρων στη ΝΕ (στάσεις των ομιλητών), πβ. διχογνωμία ως προς την απόδοση του νεολατινικού όρου *coronavirus* (βλ. Μοσχονάς κ.ά. 2024).
3. Περιπτώσεις προβληματικής απόδοσης, π.χ. μανιτάρι *pleurotus* > πλευρώτους (το) αντί πλευρώτιο (το) (ετυμολογία <πλευρόν + οὔς) ή πλευρωτό (το) (διαφάνεια με τον πρωτότυπο όρο), αλλά και προβληματικής προσαρμογής, π.χ. «τα βραδύπους» (*bradyrus* > βραδύπους (ο) > βραδύπους (το)) αντί του αναμενόμενου «οι βραδύποδες» που θα προέκυπτε ομαλά από την προσαρμοσμένο τύπο βραδύποδας (ο).

Τα Βραδύπους κατεβαίνουν από το δέντρο τους μόνο μια φορά την εβδομάδα

Γιατί η παλαιοντολογία;

1. Από την ίδρυσή της ως επιστημονικός κλάδος κατά τις αρχές του 19^{ου} αι. στηρίζεται σε τεράστιο βαθμό σε ελληνογενές λεξιλόγιο, διαμεσολαβημένο φυσικά από τη λατινική (π.χ. *dinosaurus* αντί *dinosauros*), η οποία έχει καθιερωθεί ως η γλώσσα της διωνυμικής ονοματολογίας των βιολογικών ειδών ήδη από τον 18ο αι.
2. Πρόκειται για επιστημονικό κλάδο που βρίσκεται σε συνεχή παραγωγή όρων λόγω της ανακάλυψης νέων ειδών.
3. Τα τελευταία χρόνια έχει διευρυνθεί ο τρόπος δημιουργίας νέων όρων, καθώς επιστρατεύεται λεξιλόγιο από τις γλώσσες των περιοχών όπου ανακαλύπτονται τα διάφορα είδη, π.χ. ισπανική, ιθαγενείς γλώσσες, από κινεζική, πολωνική κλπ.
4. Υπάρχει σημαντικό κενό στην ελληνική βιβλιογραφία, π.χ. στο μόνο σχετικό εγχειρίδιο, το *Γλωσσάριο Γεωλογικών Εννοιών* (Δερμιτζάκης & Θεοδώρου 1994), δεν επιχειρείται καν η απόδοση των όρων στη ΝΕ.

Στόχοι της παρουσίασης

- ▶ Παρότι εκ των πραγμάτων η μελέτη της Ορολογίας ως επιστημονικού πεδίου – και δη η τυποποίησή της – είναι συνυφασμένη με τη ρύθμιση (πβ. Βαλεοντής κ.ά. 1999: 314), η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει να προτείνει ένα πρότυπο, το οποίο δεν αποτελεί περιοριστικό στεγανό, αλλά εργαλείο που μέσα από τη ζύμωση και την επαφή επιστημόνων από διάφορους κλάδους θα οδηγήσει στην προώθηση και διάχυση της ίδιας της επιστήμης.
- ▶ Κατά συνέπεια, κύριος στόχος της παρουσίασης είναι να συμβάλει στην ομαλή, εύχρηστη και εμπειριστατωμένη ενσωμάτωση του επιστημονικού λεξιλογίου στη ΝΕ λαμβάνοντας μεν ως βάση την παλαιοντολογία, αλλά φιλοδοξώντας την υιοθέτηση αυτού του προτύπου και σε άλλα επιστημονικά πεδία.

Αντικρουόμενες αρχές της απόδοσης επιστημονικών όρων

- ▶ Πίσω από τη διχογνωμία για την απόδοση του μεταδοτικού ιού *κορ(ο/ω)ν(ο/α)ϊός*, είναι η ιεράρχησή των αρχών απόδοσης ενός όρου.
  - i. Ιεράρχηση της αρχής της ετυμολογίας (*κορωνοϊός* αντί *κορονοϊός*), της προσαρμογής στην ελληνική (θεματικό φωνήεν *-ο-* αντί *-α-*) και ρύθμιση > αποκλεισμός της πολυτυπίας (Γ. Μπαμπινιώτης).
  - ii. Αποδοχή της πολυτυπίας και υψηλότερη ιεράρχηση της καθιερωμένης χρήσης, εφόσον είχε ήδη καθιερωθεί η χρήση του τύπου με *-α-*, και χαμηλότερη ιεράρχηση της ετυμολογίας σε αντιδάνεια (Ν. Σαραντάκος).
- ▶ Η ιεράρχηση των αρχών απόδοσης, όπως θα φανεί στη συνέχεια, θα εξαρτηθεί από την προέλευση των υπό εξέταση παλαιοντολογικών όρων, δηλαδή από το ποια γλώσσα πηγής προέρχονται συγκεκριμένα.

Γλώσσες πηγής του παλαιοντολογικού λεξιλογίου

- ▶ Τέσσερις κατηγορίες παλαιοντολογικών όρων μπορούν να εντοπιστούν ως προς τη γλώσσα πηγής.
  1. Ελληνογενείς όροι, π.χ. *Xiphactinus* (<ξίφος + άκτίς, είδος προϊστορικού ψαριού)
  2. Λατινογενείς όροι, π.χ. *Velociraptor* 'Βελοσιράπτορας' (και σπανίως *Βελοκιράπτορας*, γένος προϊστορικού δεινοσαύρου, <velox 'ταχύς' + raptor 'άρπαγας',
  3. Όροι που προέρχονται από άλλες γλώσσες, π.χ. *Smok Wawelski* (<πολωνική *smok* 'δράκος' + *Wawel* (τοπωνύμιο), είδος προϊστορικού αρχόσαυρου).
  4. Μικτοί όροι με α' και β' συνθετικό που μπορεί να προέρχονται από διαφορετικές γλώσσες, π.χ. *Utahraptor* (γένος προϊστορικού δεινοσαύρου, <*Utah*, ο τόπος ανακάλυψης του απολιθώματος + λατινικό *raptor*).

Ελληνογενείς όροι

- ▶ Η χρήση ελληνογενών όρων στην επιστήμη της Παλαιοντολογίας είναι συνυφασμένη με την ίδρυσή της κατά τον 18^ο αι., κάτι που φαίνεται τόσο από τον ίδιο τον όρο όσο και από την πληθώρα των πρώτων παλαιοντολογικών όρων που δημιουργήθηκαν από τα τέλη του 18^{ου} αι. έως σήμερα.
- ▶ Οι πρώτες αποδόσεις παλαιοντολογικών όρων στη νέα ελληνική χρονολογούνται στον 19^ο αι. Για παράδειγμα, ο όρος δεινόσαυρος (<νεολατινικό *dinosaurus* / *dinosauria* (πληθ.) / αγγλικό *dinosaur*, όροι που πλάστηκαν τη δεκαετία του 1840 (βλ. Owen 1842)) μαρτυρείται ήδη από το 1867 σύμφωνα με το *Ιστορικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής* (ΙΛΝΕ).

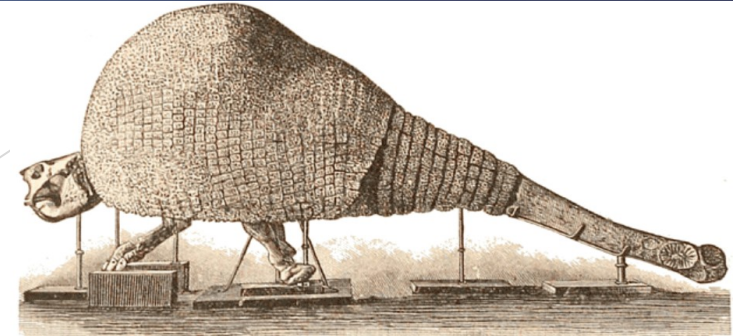
Ελληνογενείς όροι

- ▶ Στη *Συναγωγή Νέων Λέξεων* του Κουμανούδη (1900) απαντά πληθώρα παλαιοντολογικών όρων:

ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΙ & ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΙ ΟΡΟΙ	<i>παλαιοντολογία, ήώκαινος (/ -ον), μειόκαινος, παλαιόκαινος, πλειόκαινος, πλειστόκαινος, ύποπλειόκαινος</i>
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ	<i>Τριλοβίτης, Ψαμμοκαρκίνος</i>
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΨΑΡΙΑ	<i>Πτεριχθύς (ὀ)</i>
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΕΡΠΕΤΑ	<i>Άναλιόσαυρος, Βροντόσαυρος, Κητόσαυρος, Μεγαλόσαυρος, Πλησιόσαυρος, Πτερόσαυρος, Στενόσαυρος, Τελεόσαυρος, Τιτανόσαυρος, Ύελόσαυρος, Παρθενοσαύρα, Κτενοσαύρα, Ψαμμόσαυραι (αί), Αρχαιόσαυροι, Άρχηγόσαυροι, Άτλαντόσαυροι, Αρχαιοπτέρυγες (οί)</i>
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΠΤΗΝΑ	<i>Αίπύορνις (ὀ), Δείνορνις (ὀ), Έσπέρορνις (ὀ), Ίχθύορνις (ὀ),</i>
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑ ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ	<i>Άμυλοθήριον, Άνοπλοθήριον, Βροντοθήριον, Δεινοθήριον (επίσης Δεινόθηρ), Έλλαδοθήριον, Ίθυρρυγχοθήριον, Ίκτιδοθήριον, Μεγαθήριον (και Μεγάθηρ), Μωροθήριον, Παλαιοθήριον, Σκελιδοθήριον, Γλυπτόδους (ὀ), Μαστόδους (ὀ), Μαχαιρόδους (ὀ), Δεινόκερωσ, Άμαλθέας, Παλαιορέας, Παλαιόρυξ (ο), Παλαιότραγος</i>
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΧΛΩΡΙΔΑ	<i>Νευροπτερίς (ή), Πεκοπτερίς (ή)</i>

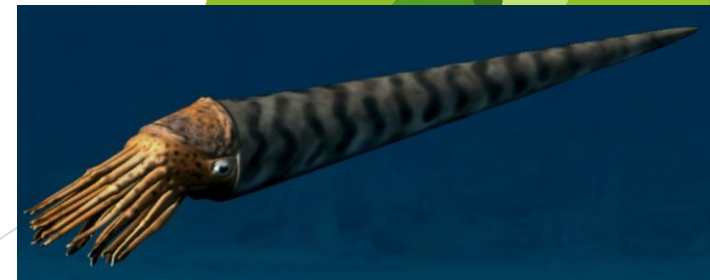
Ελληνογενείς όροι: επίπεδα δυσκολίας της απόδοσής τους

- ▶ Οι περισσότεροι από αυτούς τους όρους περιλαμβάνουν απλή μεταγραφή στη ΝΕ με απλή προσαρμογή των καταλήξεων, π.χ. *Pterosaurus* > Πτερόσαυρος, *Deinotherium* > Δεινοθήριον).
- ▶ Ωστόσο, όροι που δεν έχουν πλαστεί με βάση τη μορφολογία της ΑΕ θα πρέπει να τροποποιούνται, π.χ. *Dorudon* (δόρυ + όδους) > Δορυόδοντας αντί *Δορ(ο)ύδων (- (ο)ύδους / - (ο)ύδοντας).
- ▶ Σε άλλες περιπτώσεις, χρειάζεται ορθογραφική διόρθωση, π.χ. *Doedicurus* > Δοιδύκουρος (<δοϊδυξ 'γουδί' + ούρά) αντί *Δοιδίκουρος.

Προσαρμογή στην Κοινή ΝΕ έναντι της διατήρησης της αρχαιογενούς μορφολογίας

- ▶ Όροι που βασίζονται σε αρχαία τριτόκλιτα, θα πρέπει να προσαρμόζονται στη μορφολογία της Κοινής ΝΕ π.χ. *Μαστόδοντας* (<*Mastodon*) αντί *Μαστόδων* / *Μαστόδους*.
- ▶ Η αρχή της μορφολογικής προσαρμογής στην Κοινή ΝΕ είναι εξαιρετικά σημαντική για πολλούς λόγους. Η αμηχανία και δύσκολια χρήσης επιστημονικών όρων της αρχαίας γ' κλίσης (π.χ. *Τρικεράτωψ* κ.ά.) και άλλων κατάλοιπων της (π.χ. *μετριόφρων*, *μεσάζων* κλπ.) στην Κοινή ΝΕ έχει μελετηθεί από αρκετούς ερευνητές (πβ. Ιορδανίδου κ.α. 2024).
- ▶ Ωστόσο, η προσαρμογή ενός 'τριτόκλιτου' όρου δεν γίνεται να επιτευχθεί πάντοτε, καθώς θα οδηγούμασταν σε 'ψυχαρικούς' σχηματισμούς, π.χ. *Orthoceras* (<όρθός + κέρας) > το *Ορθόκερας* (γεν. του *Ορθοκέρατος*, ον.πλ. τα *Ορθοκέρατα*) αντί *Ορθοκέρατο (το) ή *Ορθόκερας (ο).

Το γένος των τριτόκλιτων

- ▶ Ο καθορισμός του γένους εξωκεντρικών συνθέτων με βάση ονόματα της τρίτης κλίσης της ΑΕ μπορεί να αποδειχθεί περίπλοκος, π.χ. *Archaeopteryx* > Αρχαιοπτέρυγας (ο) / Αρχαιοπτέρυγα (η). Αυτό το ζήτημα μπορεί να λυθεί μέσω της εξέτασης της διαχρονίας των σύνθετων με β' συνθετικό κάποιο τριτόκλιτο θηλυκό > τανυπτέρυξ (ὀ, ἥ) *Ιλιάδα* IB' 237 οἴωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις. Συνεπώς, προκρίνεται ο τύπος Αρχαιοπτέρυγας (ο) και όχι μόνο λόγω καθιερωμένης χρήσης.
- ▶ Ωστόσο, όταν το β' συνθετικό προέρχεται από τριτόκλιτο θηλυκό που έχει τη σημασία ζώου (ενδοκεντρικά σύνθετα), θα ήταν προτιμότερο να διατηρείται το θηλυκό γένος, π.χ. *Teratornis* > Τερατόρνιθα (η) (αντί *Τερατόρνιθας (ο)) ή *Anomalocaris* > Ανωμαλοκαρίδα (η) (αντί *Ανωμαλοκαρίδας (ο)).
- ▶ Η προσαρμογή σε *Ανωμαλογαρίδα* θα ήταν πιο διαφανής σημασιολογικά για τον μέσο ομιλητή της Κοινής ΝΕ, ωστόσο θα αντέβαινε σημαντικά στην αρχή της διαφάνειας με τον πρωτότυπο όρο χωρίς ιδιαίτερο όφελος, δεδομένου ότι πρόκειται για μια συμβατική και μεταφορική ονομασία και όχι κυριολεκτικά για μια «ανώμαλη γαρίδα». Το συγκεκριμένο γένος προϊστορικού αρθρόποδου δεν συγγενεύει άμεσα με την υποσυννομοταξία των Καρκινοειδών, στα οποία ανήκουν οι γαρίδες.

Αρχή της προσαρμογής

Αρχή της καθιερωμένης χρήσης

- ▶ Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται αχρείαστη παρέμβαση κατά την ελληνική απόδοση/μεταγραφή: *Theropoda* (ταξινομική ομάδα δεινοσαύρων) > *Θηριόποδα* στην ελληνική βιβλιογραφία, αντί του προφανούς *Θηρόποδα*, κάτι που εξυπηρετεί εξάλλου την αρχή της διαφάνειας/αντιστοίχισης με τον πρωτότυπο όρο, αλλά και την αρχή της ετυμολογίας (< *θήρ* + *πούς* και όχι *θηρίον* + *πούς*).
- ▶ Προφανώς, τέτοιες τροποποιήσεις έχουν νόημα μόνον όταν υφίσταται η πρακτική δυνατότητα να καθιερωθούν, καθώς υπάρχουν εξαιρετικά διαδεδομένοι όροι με λανθασμένο σχηματισμό που έχουν τέτοια διάδοση ώστε η αντικατάστασή τους να φαντάζει απίθανη ή εξαιρετικά δύσκολη. Π.χ. *Brachiosaurus* (< *βραχίων* + *σαῦρος*) > *Βραχιόσαυρος* # *Βραχιονόσαυρος, με το πρώτο νά έχει καθιερωθεί για σχεδόν 100 χρόνια (βλ. *Πρωία* 1932) στην ελληνική γλώσσα.

Ελληνογενείς όροι: προτεινόμενες αρχές μεταγραφής και απόδοσης

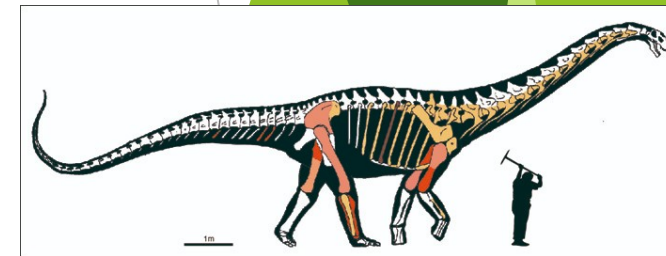
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ ΟΡΟΣ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΑΠΟΔΟΣΗ	ΕΙΔΟΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ & ΑΡΧΗ ΑΠΟΔΟΣΗΣ
<i>Pterichthys</i>	<i>Πτέριχθυσ</i>	απλή μεταγραφή στο ελληνικό αλφάβητο
<i>Doedicurus</i>	<i>Δοιδύκουρος</i>	ορθογραφική τροποποίηση με βάση την αρχή της ετυμολογίας
<i>Mastodon</i>	<i>Μαστόδοντας</i>	μορφολογική τροποποίηση με βάση την αρχή της προσαρμογής στην ονοματική μορφολογία της Κοινής ΝΕ
<i>Dorudon</i>	<i>Δορυόδοντας</i>	μορφολογική τροποποίηση με βάση την αρχή της προσαρμογής στην ελληνική και την αρχή της ετυμολογίας

Λατινογενείς όροι

- ▶ Παρότι η ελληνογενής ορολογία κυριαρχεί στην επιστήμη της παλαιοντολογίας, σε αρκετές περιπτώσεις σχηματίστηκαν νεολατινικοί όροι αρκετά νωρίς. Ως προς τους πρώτους παλαιοντολογικούς λατινογενείς όρους που εισέρχονται στη ΝΕ, δεν παρατηρείται απλή μεταγραφή και όχι μετάφραση, π.χ. *Velociraptor* > *Ταχυάρπαγας.
- ▶ Στην παρούσα ανακοίνωση προτείνεται η συνέχιση της μεταγραφής αντί της μετάφρασης των λατινογενών όρων προκρίνοντας έτσι την αρχή της διαφάνειας μεταξύ του πρωτότυπου όρου και του αποδιδόμενου > στη βιολογία, τη ζωολογία και την παλαιοντολογία είναι απαραίτητη η γνώση της πρωτότυπης διωνυμικής ονοματολογίας ενός είδους και η παραπομπή σε αυτήν.
- ▶ Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλές ελληνόγλωσσες διδακτορικές διατριβές η αναφορά στα βιολογικά είδη γίνεται πολύ συχνά αποκλειστικά με τη λατινική (/ λατινοφανή) διωνυμική ονοματολογία χωρίς απόδοση/ μεταγραφή στην ελληνική (π.χ. Βλάχου 2013).

Λατινογενείς όροι

- ▶ Το ζήτημα που τίθεται σε αυτό το σημείο είναι η συστηματοποίηση της μεταγραφής των λατινογενών όρων.
- ▶ Έτσι, η απόδοση που προτείνεται είναι αυτή της απλής μεταγραφής των λατινικών γραφημάτων που ίσχυε κατά την ελληνιστική περίοδο.
- ▶ Π.χ. *Abditosaurus* > Αβδιτόσαυρος παρά *Αμπντιτόσαυρος ή *Αποκρυφόσαυρος (<*abditus* 'απόκρυφος'), όπως ακριβώς συνέβη με πλήθος λατινικών δανείων ακόμα και μετά την τροπή των ηχηρών κλειστών της αρχαίας ελληνικής σε ηχηρά τριβόμενα (/b, d, g/ > /v, ð, γ/) κατά την ύστερη ελληνιστική κοινή και την πρώιμη μεσαιωνική περίοδο (πβ. Horrocks 2010, Dickey 2023), π.χ. στάβλος <*stabulum*.

Προτεινόμενη συστηματοποίηση της μεταγραφής των λατινογενών όρων

<b, d, g> → <β, δ, γ>	<i>Abditosaurus</i> > Αβδιτόσαυρος
<c, g> πριν από <e, i> → <κ, γ>	<i>Atrociraptor</i> > Ατροκιδράπτορας <i>Geminiraptor</i> > Γεμινιδράπτορας
<j> → <ι>	<i>Equijubus</i> > Εκουίουβος
<v> → <β>	<i>Viavenator</i> > Βιαβενάτορας
<au, eu> → <αυ, ευ>	<i>Australovenator</i> > Αυστραλοβενάτορας
<ae, oe> → <αι, οι>	<i>Quaesitosaurus</i> > Κουαισιτόσαυρος
<qu> → <κου>	<i>Quaesitosaurus</i> > Κουαισιτόσαυρος
<nc, ng> → <νκ, γγ>	<i>Incisivosaurus</i> > Ινκισιβόσαυρος <i>Longisquama</i> > Λογγισκουάμα

Όροι από 'τρίτες' γλώσσες

- ▶ Η επιστράτευση λέξεων πέρα από τις κλασικές γλώσσες της αρχαιότητας για τον σχηματισμό επιστημονικών όρων παρατηρείται αρκετά νωρίς με ενσωμάτωσή τους στην ελληνική ήδη κατά τον 19^ο αι., π.χ. θόριο (<*thorium* <*Thor*).
- ▶ Ως προς τον κλάδο της παλαιοντολογίας, τις τελευταίες δεκαετίες η χρησιμοποίηση λέξεων από άλλες γλώσσες (συνήθως γλώσσες του τόπου ανακάλυψης ενός νέου απολιθώματος) έχει αυξηθεί ιδιαίτερα.

Όροι από 'τρίτες' γλώσσες

ΓΛΩΣΣΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΣ ΟΡΟΣ / ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ / ΣΗΜΑΣΙΑ	ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΜΕΤΑΓΡΑΦΗ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΑΠΟΔΟΣΗ
μανδαρινική	Xiongguanlong 'δράκος του Xiong Guan (τοπωνύμιο)'	[ɕjǔŋ.kwän.lǔŋ]	Σιονγκουανλόνγκ
αζτεκική	Quetzalcoatlus <θεός <i>Quetzalcoatl</i> + λατινικό επίθη -us	[ke:tsaʃ'ko:a:tʃ]	Κετσαλκόατλος
αγγλική	<i>Dreadnoughtus</i> <πολεμικό πλοίο <i>dreadnought</i> + λατινικό επίθημα -us	[dred'nɔ:təs]	Ντρεντνότος
σκοτσέζικη γαελική	<i>Dearc sgiathanach</i> 'ιπτάμενο ερπετό του (νησιού) Σκάι '	['tʲeɾxk 'ʂkʲiəhanəx]	Τερχκ Σκιάχαναχ
πολωνική	<i>Smok wawelski</i> 'δράκος του (λόφου) Βάβελ'	[smɔk va'velskʲi]	Σμοκ Βαβέλσκι
ισπανική	<i>Bajadasaurus</i> (< <i>Bajada</i> + σαῦρος) 'σαύρα (του σχηματισμού) της Bajada (Colorada)'	[ba'xaða]	Μπαχαδάσαυρος

Όροι από 'τρίτες' γλώσσες > απλή μεταγραφή

- ▶ Η προτεινόμενη αντιμετώπιση της παρούσας ανακοίνωσης βασίζεται στην απλή μεταγραφή με βάση τη φωνητική πραγμάτωση του εκάστοτε όρου στη γλώσσα προέλευσής του. Αυτή η αντιμετώπιση προσφέρει το πλεονέκτημα ότι αποφεύγει τον εξελληνισμό επιστημονικών όρων (π.χ. Σμοκ αντί *Σμόκιος), κάτι που έχει σταματήσει να λαμβάνει χώρα στη ΝΕ τουλάχιστον από το α' μισό του 20^{ού} αι. (π.χ. Δαρβίνος) και ότι προσφέρει διαφάνεια σε σχέση με τον πρωτότυπο όρο.
- ▶ Καθώς δεν είναι δυνατόν στο ελληνικό αλφάβητο να αποδοθούν με απόλυτη πιστότητα και ακρίβεια όλοι οι όροι, το ζητούμενο είναι να υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στη γλώσσα προέλευσης και στην ορθογράφηση του πρωτότυπου όρου, ώστε να μη χάνεται η διαφάνεια με αυτόν.

Μικτοί όροι

- ▶ Οι συνδυασμοί των μικτών τύπων μπορούν να είναι οι εξής:
  1. λατινογενές α' συνθετικό + ελληνογενές β' συνθετικό (π.χ. *Abditosaurus*) και αντίστροφα (π.χ. *Microoraptor*)
  2. α' συνθετικό τρίτης γλώσσας + ελληνογενές β' συνθετικό (π.χ. *Bajadasaurus*)
  3. α' συνθετικό τρίτης γλώσσας + λατινογενές β' συνθετικό (π.χ. *Aoniraptor* <Aoni 'βουνό' στη γλώσσα Tehuelche της Παταγονίας + *raptor*)
  4. βάση τρίτης γλώσσας + ελληνογενές ή λατινογενές παραγωγικό επίθημα (π.χ. *Quetzalcoatlus* (βλ. ανωτέρω) / *Edmontonia* <αγγλικό τοπωνύμιο *Edmonton* του Καναδά + ελληνικό -ία / λατινικό -ia)

Μικτοί όροι

- ▶ Ως προς την περίπτωση (1), ισχύουν όσα αναφέρθηκαν στις προηγούμενες ενότητες. Ωστόσο, όταν ένα συνθετικό είναι απώτερης προέλευσης από τρίτη γλώσσα, αλλά έχει ήδη ενσωματωθεί στο (νεο)ελληνικό λεξιλόγιο, τότε προφανώς πρέπει να υπάρχει η αντίστοιχη τροποποίηση με βάση το ήδη ενσωματωμένο δάνειο και όχι την πρωτότυπη λέξη, π.χ. *Nigersaurus* (<ποταμός Νίγηρας (<*Niger*) + σαῦρος) > *Νιγηρόσαυρος* (αντί *Νιγήρσαυρος), *Argentinosaurus* (<*Argentina* + σαῦρος) > *Αργεντινόσαυρος* (αντί *Αρχεντινόσαυρος).
- ▶ Ως προς τις περιπτώσεις (2), (3), (4), ισχύουν όσα ήδη αναφέρθηκαν, π.χ. *Bajadasaurus* > *Μπαχαδάσαυρος* (αντί *Μπαχαδόσαυρος ή *Βαχαδόσαυρος), *Aoniraptor* > *Αονιράπτορας*, *Edmontonia* > *Εντμοντονία*.

Συμπεράσματα: προτεινόμενη ιεράρχηση των αρχών απόδοσης

ελληνογενείς όροι	ετυμολογία + μορφολογική προσαρμογή στην ελληνική (και στην ονοματική κλίση της Κοινής ΝΕ) # ~~διαφάνεια με τον πρωτότυπο όρο~~
λατινογενείς όροι	γραφηματική διαφάνεια με τον πρωτότυπο όρο # ~~μετάφραση του όρου / φωνητική διαφάνεια με τον πρωτότυπο όρο~~
όροι τρίτων γλωσσών	φωνητική διαφάνεια με τον πρωτότυπο όρο με βάση τη γλώσσα προέλευσης # ~~μετάφραση του όρου / γραφηματικός εξελληνισμός~~

Συμπεράσματα: περαιτέρω ανάπτυξη της Τράπεζας Όρων της ΕΛΕΤΟ

- ▶ Δεδομένου ότι δεν μπορούν να αναλυθούν όλες οι πιθανές περιπτώσεις και πτυχές του ζητήματος εδώ, η παρούσα ανακοίνωση προτείνει την προσθήκη μιας βάσης δεδομένων στην Τράπεζα Όρων της ΕΛΕΤΟ στην οποία θα εισάγονται παλαιοντολογικοί όροι όπου θα μεταγράφονται/αποδίδονται με βάση την προτεινόμενη ανάλυση.
- ▶ Το προτεινόμενο πρότυπο θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε αντίστοιχες βάσεις δεδομένων στην ιστοσελίδα της Τράπεζας Όρων της ΕΛΕΤΟ, π.χ. Ζωολογία, Βιολογία κλπ.).
- ▶ Η δημιουργία τέτοιων βάσεων θα προσφέρει άρτια ορολογία στην επιστημονική κοινότητα και στο ευρύτερο κοινό, χωρίς να μετακυλιέται η ευθύνη στους μεταφραστές/επιμελητές βιβλίων, οι οποίοι μπορεί να επιδεικνύουν μεγάλο ζήλο, ωστόσο εκ των πραγμάτων δεν είναι εφικτό να έχουν την πλήρη εποπτεία για ολόκληρη την ορολογία ενός πολύ ειδικού επιστημονικού κλάδου με αφορμή τη μετάφραση ενός βιβλίου.

Βιβλιογραφία

- ▶ Βαλεοντής, Κ. (2004). Ο «Αναλογικός κανόνας» χρήσιμο ορολογικό εργαλείο στη διαγλωσσική μεταφορά γνώσης, Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ). 2η Σύνοδος Κορυφής για την Ορολογία Βαρκελώνη Ισπανίας – 26-27 Νοεμβρίου 2004. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο: https://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/AnalogueRuleOfNaming-Ed2_GR_EAFT.pdf.
- ▶ Βλάχου, Θ. (2013). *Παλιοντολογική, βιοστρωματογραφική και παλαιοοικολογική μελέτη των ιππαρίων του ελλαδικού χώρου*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- ▶ Creisler, B. (2012). Phorusrhacos "wrinkle bearer (jaw): Etymology and Meaning. *Dinosaur Mailing List*. Προσβάσιμο ηλεκτρονικά στον σύνδεσμο: <https://web.archive.org/web/20131029192242/http://dml.cmnh.org/2012Jun/msg00306.html>.
- ▶ Δερμιτζάκης, Μ. & Γ. Θεοδώρου (1994). *Γλωσσάριο γεωλογικών εννοιών*. Αθήνα: Δέσποινα Μαυρομάτη.
- ▶ ΙΑΝΕ (1933-) = *Ιστορικόν Λεξικόν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς τε κοινῶς ὀμιλουμένης καὶ τῶν ἰδιωμάτων, τόμοι 1-7Α, (α-δόξης)*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- ▶ Ιορδανίδου, Α., Γ. Γαλανόπουλος & Τ. Γαλανοπούλου-Μιλιβόγιεβιτς (2024). Μας εκτίθει ο απελθείς υπουργός: Η ολέθρια γοητεία της λόγιας μορφολογίας. *Proceedings of the 15th International Conference on Greek Linguistics* (1): 198–206.
- ▶ Horrocks, G. (2012)². *Greek: A History of Language and Its Speakers*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- ▶ Κουμανούδης, Σ. (1900). *Συναγωγή νέων λέξεων ὑπὸ τῶν λογίων πλασθεισῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων*. Αθήνα: [χ.ε.].
- ▶ Mantell, G. A. (1825). Notice on the Iguanodon, a newly discovered fossil reptile, from the sandstone of Tilgate forest, in Sussex. *Philosophical Transactions of the Royal Society* 115: 179–186.
- ▶ Μοσχονάς, Σ., Θ. Παρασκευάς, & Κ. Μουρλάς, (2024). Περιγραφή, ρύθμιση και οι παραλλαγές του όρου ‘κορονοϊός’. *Proceedings of the 15th International Conference on Greek Linguistics* (1): 382–405.
- ▶ Μπαμπινιώτης, Γ. (2005)². *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- ▶ Osborn, H. F. (1924). Three new Theropoda, Protoceratops zone, central Mongolia. *American Museum Novitates* (144): 1–12.\
- ▶ Owen, R. (1842). Report on British Fossil Reptiles. Part II. *Report of the Eleventh Meeting of the British Association for the Advancement of Science, Held at Plymouth, July*: 60–204
- ▶ *Πρωία* (1932). *Ἐπίτομον Ἐγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν τῆς «Πρωίας»*. Αθήνα: Πρωία.
- ▶ *Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας* (2014). Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών. Ηλεκτρονική έκδοση προσβάσιμη στο: <https://christikolexiko.academyofathens.gr/>.